

tiet. Og her slutter så mere eller mindre bogen! På de sidste 23 sider klares i et lyntempo 9. april, Christmas Møllers' kortvarige ministerperiode i 1940, flugten til Storbritannien i 1942, tiden i London indtil 1945, tabet af sønnen »Lille-John«, hjemkomsten til Danmark, udenrigsministerposten i befrielsesregeringen, Sydslesvig-politikken og endelig hans bratte og overrumplende død 13. april 1948 få dage efter hans udmeldelse af D.k.F. Unægtelig en mundfuld, men det skøjter Ninn-Hansen således i hast henover.

Der er aldrig før blevet skrevet en egentlig biografi over Christmas Møllers liv, og derfor er Ninn-Hansens forsøg et kærkomment bidrag, men det forekommer mig, at Christmas Møllers retfærdighedssans tildeles en for stor betydning i bogen. Der er ingen tvivl om at Christmas Møller var en stor demokrat ud ad til, men ind ad til – i partiet – nærer jeg en vis skepsis for hvor demokratisk Christmas Møller egentlig var. Hans egen vej til formandsposten var ikke altid lige uangribelig, og det er også ganske betegnende for Christmas Møllers stil, at da han måtte afgive bl.a. gruppeformandsposten i 1939, forsøgte han at anvende Henning Hasle som stråmand.

Bogen savner også en mere entydig konklusion på Christmas Møllers indsats i dansk politik, hvor hans praktiske resultater egentligt var ret spagfærdige.

Ninn-Hansen har skrevet en læseværdig bog, som giver et udmærket overblik over Christmas Møllers liv og levned, og derfor er den som oversigt virkelig velegnet. Men den føjer intet nyt til personen og politikerens Christmas Møller. Fra et analytisk og mere dybdegående perspektiv må faghistorikeren hellere anvende eksempelvis Erik Rasmussens artikel »Christmas Møller og P. Munch« pp. 161-184 i Festskrift til Troels Fink (1982) eller Wilhelm

Christmas-Møllers »Christmas Møllers politiske læreår« (1983). Jeg vil derfor med spænding se frem til Wilhelm Christmas-Møllers fortsættelse af sin biografi.

Bo Beier Thorup

Ole A. Hedegaard: *En general og hans samtid. General Erik With mellem Stauning og kaos.* (Thorsgaard, 1990). 415 s.

Forfatteren er officer og har skrevet en biografi af en af sine mest farverige kolleger, general With, der var hærchef i årene 1931-1939.

I denne periode indledtes omstillingen af den socialdemokratiske forsvarspolitik, og som titlen antyder, er bogens hovedemene den indflydelse, With bl.a. gennem sit nære forhold til Stauning øvede på denne proces. Konklusionen er, at skønt ydre forhold som Hitlers magtovertagelse og grænserøret var betydningsfulde, virkede Withs stædige bearbejdelse af statsministeren og de unge partifolk i det mindste som en katalysator. Denne aktivitet er indgående belyst med inddragelse af Erik Withs omfattende privatarkiv.

Som biografi er bogen ganske vellykket, da det tegner et levende billede af hovedpersonen. Mindre vel betænkt er forsøget på at skildre tidens problematik i sin helhed. Resultatet heraf er blevet summarisk, for ikke at sige overfladisk. Navnlig overses det, at det forsvarspolitiske problem jo ikke var at erkende faren fra det nazistiske Tyskland, men at finde måder at imødegå den på. P. Munch og de radikale har fået tildelt skurkens rolle. Men også i Socialdemokratiet og for den sags skyld andre partier var man sig bevidst, at de geografiske forhold gjorde et forsvar vanskeligt, og at Danmark stod uden

mulige alliancepartnere. Det forklarer, at forsøget på at lægge en ny forsvarspolitisk linie i virkeligheden led skibbrud på Socialdemokratiets kongres i Ålborg i 1935. Samtiden hæftede sig ved, at nedrustningslinien var forladt, og det gør forfatteren også og overser, at resultatet kun blev at fastholde det begrænsede neutralitetsværn, som også de radikale accepterede.

Forsvaret behandles summarisk som et for eller imod, og derved er også en side af Erik With blev stedmoderligt behandlet. Han skildres som agitator mere end som taktiker og militær fagmand. Skønt hans ideal uomtvisteligt var et dansk eksistensforsvar, fremgår det flere steder, at han var villig til at kalde det at neutralitetsværn, hvis det var betingelsen for en forøgelse. Særlig interessant er, at han plæderede for et luftforsvar i form af jagere og antiluftskys. Det var et værn af civilbefolkningen, egnet til at gøre indtryk på politikerne. Men i internationale militære kredse troede kun få, at bombemaskinerne lod sig standse. Det britiske luftforsvar, der stod sin prøve i 1940, var opbygget af politikere og militære, der gjorde det af hensyn til opinionen, men ikke selv troede, det nyttede noget. Derfor havde det været på sin plads systematisk at undersøge, om With var af den modsatte opfattelse. I så fald var han virkelig forud for sin tid.

Henning Poulsen

Henning Tjørnehøj: *Rigets bedste Mænd. Da det store erhvervsliv ville tage magten i 1940. Om Højgaardkredsen og Hastrupkredsen.* (Gyldendal, 1990). 208 s.

Det er fortjenstfuldt, at Henning Tjørnehøj som den første har behandlet den antiparlamentariske bølge i 1940 i sin helhed. Efter nazismens fald har de

parlamentarisk-demokratiske principper i den grad været opfattet som en selvfølge, at der er grund til at minde om, at situationen var en anden for 50 år siden, at demokratiet ikke er natur-skabt, men produktet af en ganske sej politisk udvikling.

Set under en faghistorisk synsvinkel må det dog beklages, at bogens aktuelle sigte har bibragt den et polemisk præg. Den er i højere grad debatterende end analyserende, og der savnes svar på historisk interessante spørgsmål. Flere kapitler er formet som referater af andre arbejder, mens andre er så tæt knyttet til kildematerialet, at de levner ringe plads for en overordnet problemstilling. Resultatet er derfor blevet mere traditionelt, end det behøvede at være.

Forfatterens interesse for Chr. X's holdning burde således have været fulgt op af en systematisk undersøgelse af det unægteligt svage materiale, vi har til belysning af den. Et sted tegnes billedet af kongen for antiparlamentarisk. Der refereres til en henvendelse fra nogle officerer, som skulle have fået det ret lovende svar, at kongen ikke ville »slå noget i stykker ved for tidlig handling«. Men det nævnes ikke, at samme, tredje hånds kilde sammenfattede sin opfattelse i ordene »Vi er blevet sparket ned af trappen – det er sandheden.« Omvendt er der ikke sat noget spørgsmålstejn ved den traditionelle opfattelse, at Staunings erklæring 15. november om, at heller ikke kongen ønskede at fravige den parlamentariske statsskik, rummede Chr. X's nej til Højgaardkredsens henvendelse den foregående dag, skønt den fremkom i forlængelse af et svar på den nazistiske kampagne, og skønt vi skal 14 dage frem i tiden for at finde det første vidnesbyrd om, at Stauning overhovedet vidste, at henvendelsen var kommet. Kongens erklæring var måske blot et